

Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας/Πανεπιστήμιο Αθηνών
Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών/Ε.Ι.Ε.

Διεπιστημονικό Μεταπτυχιακό Σεμινάριο

«Νίκος Οικονομίδης»

Ακαδημαϊκό Έτος 2014-2015

Από τον Αναστάσιο Α' στον Μαυρίκιο

Συνέχεια της παράδοσης και ανανέωση κατά τον 6ο αιώνα

Κάθε Τετάρτη, από 28 Ιανουαρίου έως 3 Ιουνίου 2015, ώρα 6.00-8.00μ.μ.,

στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (αίθουσα σεμιναρίων, ισόγειο)

Λεωφ. Βασιλέως Κωνσταντίνου 48

Κατά τον 6ο αιώνα συνεχίζονται οι παραδοσιακές μορφές θεσμών και αντιλήψεων, συγχρόνως όμως εμφανίζονται νέες, που οδηγούν στην οριστική διαμόρφωση του ιδιαίτερου χαρακτήρα της Αυτοκρατορίας κατά τον 7ο αιώνα σηματοδοτώντας το τέλος της πρώιμης περιόδου. Μετά την επίτευξη πολιτικής σταθεροποίησης στο εσωτερικό κατά τις αρχές του 6ου αιώνα, ακολουθεί περίοδος εδαφικής αποκατάστασης, νομοθετικής και οικοδομικής δραστηριότητας, διοικητικών μεταρρυθμίσεων – σε περιορισμένη κλίμακα, οι οποίες όμως θέτουν τις βάσεις για εκείνες που ακολουθούν τον επόμενο αιώνα. Ζητήματα, όπως η αναζήτηση λύσεων στο πρόβλημα του μονοφυσιτισμού (από θεολογικής και πολιτικής πλευράς), οι πολεμικές επιχειρήσεις που παράλληλα με τη διπλωματική δραστηριότητα εξασφαλίζουν τα σύνορα στην Ανατολή, οι επιπτώσεις της εμφάνισης νέων λαών στη Δύση (Λογγοβάρδοι) και στον Βορρά (Αβαροι, Σλάβοι), που αλλάζουν τον χάρτη στην Ιταλία και δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στη Βαλκανική, οι τρόποι αντιμετώπισής τους συνιστούν αντικείμενο συζήτησης.

Στον τομέα της τέχνης, λαμπρά ψηφιδωτά, από τη Ραβέννα ως το Σινά, φορητές εικόνες, πολυτελή εικονογραφημένα χειρόγραφα, έργα γλυπτικής, μικρογλυπτικής και μεταλλοτεχνίας ανάγονται στην περίοδο αυτή. Κεντρικός είναι ο ρόλος του αυτοκράτορα Ιουστινιανού Α' που έκτισε ένα πολύ μεγάλο αριθμό θρησκευτικών ιδρυμάτων αλλά και οχυρωματικών και δημόσιων κοινωφελών έργων σε όλη την επικράτεια της Αυτοκρατορίας. Στην εκκλησιαστική αρχιτεκτονική εγκαινιάζεται ένας νέος αρχιτεκτονικός τύπος, η τρουλαία βασιλική, η οποία προήλθε από τη σύζευξη δύο παλαιότερων αρχιτεκτονικών μορφών, της τρίκλιτης βασιλικής και του περίκεντρου οικοδομήματος. Ο τύπος αυτός με κύριο εκπρόσωπο το εμβληματικό μνημείο της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη θα αποτελέσει την αφετηρία για τις μετέπειτα εξελίξεις.

Αν και ο Ιουστινιανός δεν συγκαταλέγεται στους αυτοκράτορες που υποστήριξαν τη λογοτεχνία, οι λόγιοι της εποχής του έχουν να επιδείξουν σημαντικό έργο, τόσο στον πεζό όσο και στον έμμετρο λόγο. Οι κλασικίζοντες ιστοριογράφοι Προκόπιος και Αγαθίας, ο χρονογράφος Ιωάννης Μαλάλας, ο «διπλωμάτης» Πέτρος Πατρίκιος, ο ποιητής Παύλος Σιλεντιάριος, ο αξιωματούχος Ιωάννης Λυδός, ο Ρωμανός ο Μελωδός είναι μερικοί μόνο από τους περίφημους συγγραφείς της εποχής. Επί των διαδόχων του Ιουστινιανού πάντως αρχίζει να παρατηρείται μια κάμψη, οφειλόμενη εν μέρει και στη φειδωλή οικονομική πολιτική του αυτοκράτορα, ο οποίος μεταξύ άλλων κατακράτησε τη δημόσια μισθοδοσία των ιατρών και των δασκάλων, με συνέπεια την σφοδρή κριτική του μεταγενέστερου Ιωάννη Ζωναρά (XIV, 6, 31), ο οποίος αποφαίνεται *οὕτω τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν διδασκαλείων ἐσχολακῶτων ἀγροικία τῶν ἐν αὐταῖς κατεκράτησε*.

Τις εργασίες συντονίζουν οι Αθηνά Κόλια-Δερμιτζάκη και Σοφία Καλοπίση-Βέρθη (Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας/Πανεπιστήμιο Αθηνών) σε συνεργασία με τον Στυλιανό Λαμπάκη (Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών/Ε.Ι.Ε.).

Στους εισηγητές περιλαμβάνονται (πέραν των συντονιστών):

Π. Αντωνόπουλος (Παν/μιο Ιωαννίνων), Ι. Βαραλής (Παν/μιο Θεσσαλίας), Sl. Ćurčić (Παν/μιο Princeton), Χ. Διαμαντή, δρ. (Εφορ. Αρχ/ήτων Κυκλάδων), Δ. Δρακούλης (ΚΒΕ, Αριστοτέλειο Παν/μιο), Ρ. Drapelona (υποψ. διδ. Παν/μιο Αθηνών), Α. Καλδέλλης (Παν/μιο Ohio), Ν. Τσιρώνη (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Φλ. Καραγιάννη, δρ (ΕΚΒΜΜ), Γ. Καρδαράς (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Ν. Κουτράκου, δρ. (Υπ. Εξωτερικών), Π. Κουφόπουλος (Παν/μιο Πατρών), Μ. Λεοντσίνη (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Δ. Λέτσιος, δρ., πρέσβυς, Τ. Λουγγής (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Χρ. Μακρουπούλιας, δρ., (εξωτ. συνεργ. ΙΙΕ/ΕΙΕ), Α. Μαρκόπουλος (Παν/μιο Αθηνών), Ν. Μελβάνι, δρ. (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Κ. Μέντζου-Μεϊμάρη (Παν/μιο Αθηνών), Δ. Μουρελάτος, δρ. (επιστ. συνεργ. Παν/μιο Αθηνών, ΕΑΠ), Κ. Νικολάου (Παν/μιο Αθηνών), Μ. Παναγιωτίδη (Παν/μιο Αθηνών), Α. Παπαγεωργίου, δρ. (Παν/μιο Αθηνών), Ε. Παπαγιάννη (Παν/μιο Αθηνών), Μ. Παπαδημητρίου, δρ. (Εφορ. Αρχ/ήτων Δ. Αττικής), Β. Παπαδοπούλου, δρ. (Εφορ. Αρχ/ήτων Άρτας), Ε. Παυλίδης (Επιστ. Επιτροπή Νικόπολης), Β. Πέννα (Παν/μιο Πελοποννήσου), Πλ. Πετρίδης (Παν/μιο Αθηνών), Ε. Ράγια, δρ. (ΙΙΕ/ΕΙΕ), Δ. Σαχάς (Παν/μιο Waterloo Ontario), Γ. Τσιαπλές, δρ., (εξωτ. συνεργ. ΙΙΕ/ΕΙΕ), Γ. Φουκανέλη, δρ. (εξωτ. Συνεργ. ΙΙΕ/ΕΙΕ), Ν. Φύσσας, δρ (Ίδρυμα Όρους Σινά), Ε. Χαλκιά (επίτ. διευθύντρια ΒΧΜ), Ε. Χατζηαντωνίου (Αριστοτέλειο Παν/μιο), Ειρ. Χρήστου (Παν/μιο Αθηνών), Ευ. Χρυσός (Παν/μιο Αθηνών).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΉ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΊΑ

- Allen P. and Jeffreys E. (εκδ.), *The Sixth Century, End or Beginning?* [Byzantina Australiensia 10], Brisbane 1996
- Archi G. G. (εκδ.), *L'imperatore Giustiniano. Storia e mito*, Milano 1978 (κυρίως η συμβολή του Α. Pertusi, *Giustiniano e la cultura del suo tempo*, σσ. 181-199)
- [The] *Cambridge companion to the age of Justinian*, εκδ. Μ. Maas, Cambridge 2005
- Cameron A., *Procopius and the sixth century*, London 1985
- Δετοράκης Θ., *Βυζαντινή Φιλολογία. Τα πρόσωπα και τα κείμενα*, τόμ. Β', Ηράκλειο 2003 (κυρίως σσ. 21-261)
- Forsythe G. H. and Weitzmann K., *The Monastery of St. Catherine at Mount Sinai. The Church and Fortress of Justinian*, Ann Arbor, Mi. 1973
- Haarer F. K., *Anastasius I: politics & empire in the late Roman world*, Cambridge 2006
- Grabar A., *The Golden Age of Justinian, from the Death of Theodosius to the Rise of Islam*, New York 1967

- Hodges R. and Bowden W. (εκδ.), *The sixth century. Production, distribution and demand*, Leiden-Boston-Köln 1998
- Kaldellis A., *Procopius of Caesarea: Tyranny, History and Philosophy at the end of Antiquity*, Philadelphia 2004
- Καρπόζηλος Α., *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι*, τόμ. Α', Αθήνα 1997.
- Kitzinger E., *Byzantine Art in the Making*, London 1977
- Λουγγής Τ., *Ιουστινιανός Πέτρος Σαββάτιος. Κοινωνία, πολιτική και ιδεολογία τον 6ο μ.Χ. αιώνα*, Αθήνα 2005
- Mazal O., *Justinian I. und seine Zeit: Geschichte und Kultur des Byzantinischen Reiches im 6. Jahrhundert*, Köln/Wien 2001
- Mainstone R., *Hagia Sophia: Architecture, Structure, and Liturgy of Justinian's Great Church*, New York 1988
- Mango C., *Byzantine Architecture*, New York 1976
- Saradi H. G., *The Byzantine City in the Sixth Century. Literary Images and Historical Reality*, Athens 2006
- Shlosser F.E., *The reign of the emperor Maurikios (582-602): a reassessment* [Historical Monographs 14], Athens 1994
- Weitzmann K., *The Monastery of St. Catherine at Mount Sinai. The Icons*, Princeton N.J. 1976
- Whitby M., *The emperor Maurice and his historian. Theophylact Simocatta on Persian and Balkan warfare*, Oxford 1988

Εικόνες. Εμπροσθόφυλλο: Ραβέννα, Άγιος Βιτάλιος. Ο Ιουστινιανός με την ακολουθία του και ο αρχιεπίσκοπος Μαξιμιανός (540-547)

Οπισθόφυλλο: Ραβέννα, Άγιος Βιτάλιος. Η Θεοδώρα με την ακολουθία της (540-547)